

Nincs többé Nyúlkaszárnya!

Bontó csákány alá került Buda egyik legrégebbi épülete

A pestvidéki törvényesek hatalmas, vörös téglapülete mellett, a *Fő-utca*, *Gyorskocsi-utca* és *Vitéz-utca* által körülhatárolt nagykiterjedésű, piszkos-szürke, egyemeletes épület állott: a „Nyúlkaszárnya”, ahogy az öreg vizivárosi bennszülöttek a kopott, roskadozó épületet nevezték. Kora tavasszal nagybetűs fölíratok jelentek meg a háromfrontú épület kapuin és hirdették, hogy „bontási anyagok eladók”. Nem sokkal utána a hatóságok megkezdtek az épület lebontási munkálatait, egymásután omlottak le a *métervastagságú* falak, kiszedték az elkorhadt ablak- és ajtókereteket, a töredezett, apró üvegdarabokat, amik az utóbbi időben

nyomortanyává süllyedt öreg ház ablakait jelentették.

Igen kevesen akadnak ma miár a törzsökös vizivárosiak között is, akik emlékeznek arra az időre, amikor a „Nyúlkaszárnya” még a *budapesti utászok hajléka* volt. A múlt század második felében ugyanis a Pálffy-téri *Radetzky-laktanya* elkészülte után a katonaságot fokozatosan áttelepítették az új, modern kaszárnyába és a székesfőváros tulajdonában lévő épületet magánosoknak adták bérbé. Többnyire *idősebb emberek* költöztek be ekkor az öreg falak közé, a házba, amely fölött bizony nem múlt el nyomtalanul a két évszázad.

„Fogadó a három nyulhoz”

Sorsuk van a házaknak is, mint mindennek és mindenkinek a földön, van *fiatalságuk*, *fénykoruk* és *csöndes, szép, vagy hirtelen elmúlásuk*. A „Nyúlkaszárnya” ifjúsága az 1600-as évek végére nyúlik vissza. A törököknek 1686-ban történt kiűzése után az osztrák kamarai igazgatóság hozzájárított Buda újjáépítéséhez. Buda ekkor még *alig volt városnak nevezhető*, kevés épületének javarésze is *romokban hevert* a hosszú ostrom következtében.

Az 1690-es évek elején megindult a *főként német* nemzetiségű telepesek Budára özönlése. Az osztrák hatóságok ugyanis *legszívesebben németeknek* adtak itt földet. Az ajándékba kapott teltekért a települőknek *építési kötelezettséget* kellett vállalniuk.

A *Landstrasse* (mai Fő-utca) és a *Gyorskocsi-utca* között a *Kothgasseból* (mai Vitéz-utca) lefelé a mai *Batthyány-tér* felé hatalmas, *több mint kétezer négyszögöles* telekrész volt, melyet 1689-ben két

települőnek osztottak ki, még pedig a jobboldalt, a *Vitéz-utca* mellett elterülő *Praunseys* Mátyás bécsi, majd budai vaskereskedőnek, a másikat pedig *Unger* János budai polgármesternek.

Praunseys Mátyás a vállalt kötelezettség értelmében 1689-ben azonnal megkezdte az építkezést. Az épület, mely akkor még *csak földszintes* volt, két esztendő alatt el is készült és a homlokzatán levő domborműről, mely *három nyulat ábrázolt*, „három nyúl házána” nevezték. *Praunseys* 1693-ban meghalt, és minthogy halála után rengeteg adóssága maradt, özvegye különböző pörökbe bocsátkozott. A peres iratok és egy építkezési számla azt bizonyítják, hogy az épület *1693-ban már teljesen készen állt*, viszont egy 1696-ban kelt összeírás még csak arról beszél, hogy az épületnek az *alapfalai vannak meg*. A legvalószínűbb az, hogy a vaskereskedő *csak elől*, a *Fő-utcai részen* építkezett, míg a hátsó részt éppen pénzhiány miatt később szándékozott beépíteni.

Harminc év alatt öt tulajdonos

Az özvegy végül is 1698-ban eladni kényszerült a házat és ekkor *Bösinger* Ferenc akkori budai polgármester, császári tanácsos vásárolta meg. A ház elkészült első részében *fogadó* volt, mely tekintettel az akkori viszonyokra, Buda erős fejlődésére, valószínűleg jól mehetett. A telek hátsó részén *Bösinger* folytatta az építkezést, azonban neki is *sok adóssága* volt és egyik hitelezője kijárta, hogy 1699-ben a hatóságok *betiltották* a további építkezést. *Bösinger* ezután valószínűleg *igénybe vette polgármesteri tekintélyét*, vagy *valamilyen ígéretet tehetett az adósság rendezésére*, mert 1700-ban újra folytatták az építkezést és *1702-ben be is fejezték*.

Bösinger, hogy valamilyen pénzt szerezzen, a háznak már régebben elkészült Fő-utcai részét *bérbeadta* *Reither* János sörkereskedőnek, aki már régebben szállított sört a fogadónak s ennek következtében *Bösinger* neki is *adósa* volt. A fogadó évi bérét *kétszáz forintban* állapították meg. Időközben azonban változtak a viszonyok és a fogadó kezdett rosszul menni, mert a *sváb* Buda természetesen *ellené szegült a győzelmesen előrelahaló magyar nemzeti kuruc mozgalomnak* és ennek következtében *szorongatott helyzetbe került*. *Reither* tehát három esztendő elmúltával felmondta a bérletet.

1707-ben *Bösinger* Ferenc meg-

halt és mintegy *tizenkétezer forint adósság* maradt utána. Özvegye hosszú pereskedés után végül is elhunyt férje fivérének, *Bösinger* János ezredesnek adta el a házat és a kapott pénzből rendezte férjének egyéb adósságait.

De az osztrák ezredes tulajdonában sem maradt sokáig az épület, mert *1726-ban meghalt* és özvegye *Löffler* András kapitánynak adta el, aki azonban *öt esztendő múlva máris továbbadta* *Reither* János serfőzőnek. A sörkereskedő nagyarányú átalakításokat végzett a házban, azt az akkori idők ízlésének megfelelően *kicsinosította* és a *Vitéz-utca* néző részt, amint egy régi írásban olvasható, „*kiegyenesítette*”. Eddig az ideig ugyanis nem törődtek azzal, hogy a házak *utca* néző homlokzata egyenesen épüljön, azon különböző *ki- és beszögélések* voltak, sőt némelyik épületnek falai *hullámosan, homorúan, vagy domborúan* haladtak. Az 1723-as nagy budai tűzvész után a városi tanács *már súlyt helyezett erre* és valószínűleg ennek tudható be az is, hogy a sörkereskedő *kiegyenesítette* házána falait.

Az 1750-es években az 1120 négyszögöles telken fölépült házat kettéosztották és 1801-ben az előlő nagyobbik részt *17.000 forintért* Buda városa vásárolta meg. A hátsó, *Gyorskocsi-utcai* rész ekkor még *Reither* örököseinek kezén volt.

Nem kevésbé érdekes a „nyúlkaszárnya” alkotó másik épület sorsa sem. Ennek a telkét *Unger* János akkori budai polgármester kapta meg 1689-ben. Az építkezést ő is azonnal elkezdte saját telkén, de a két ház ekkor még *teljesen különálló épület volt és közöttük kőfal húzódott*. *Unger* házána homlokzatába egy domborművet helyeztek el, melyről a házat „*A zöld szőlőfürdő*” címezték. Hátul, a *Gyorskocsi-utcai* részen az épület többi részénél jóval magasabb *présház* állott. *Unger* egyébként a ház előlő részében ugyancsak *vendégfogadót rendezett be*, míg a hátsó udvaron különböző *borászati eszközöket* tartotta. 1705-ben bekövetkezett halála után az özvegye Buda városának adta el a házat, amely *1800 forintért vásárolta meg azt*.

A városi tanácsnak régi terve volt, hogy *városi serfőzdet* állít fel. Ebből a célból a ház hátsó részét lebontatták és a serfőzde részére megfelelően átalakították. 1712-ben készült el a serfőzde, de harminc esztendői működés után feleslegessé vált és ekkor *megszüntették*. Buda városa ekkor újra fogadóvá alakította át az épületet, amelyet *Zipauer* János, a „*Fehér ló*” fogadó addigi bérlelője, bérlet ki, *Zipauer* azonban akár csak a „*Fehér ló*” bérletébe, ebbe is belebukott és ettől az időtől kezdve egyik bérlelő követte a másikat. Érdekes, hogy a bérleti díj az 1700-as évek közepétől kezdve fokozatosan emelkedett és *még Zipauer csak száz forint évi bért fizetett*, addig 1793-ban az akkori bérlelő már *négyszázharminc forintot*.

A két ház sorsa száz esztendő után egybekapcsolódik

A házat azonban a hosszú idő alatt egyáltalában nem renoválták, úgy, hogy *igen rossz állapotban* volt és a benne levő fogadó szobáit már *alig-alig lehetett kiadni*. Ekkor úgy határozott Buda város vezetősége, hogy *kaszárnyát létesít az épületben* és 1801-ben meg is kezdték a munkálatokat. Először a hátsó, *Gyorskocsi-utcai* részt alakították át *laktanyának*, elől a *Fő-utcánál* még megmaradt a *vendégfogadó*.

Mint már fentebb megírtuk, a „három nyúl” épület is Buda város kezébe került 1801-ben, illetve annak hátsó része 1807-ben. Mivel mind a két házat megvette a város, megkezdte a sorozatos átalakításokat és a városi tanács úgy határozott, hogy *a két épület egy egészet képezzen*. Az átalakítási munkálatok során a „*zöld szőlőfürdő*” ház alacsonyabb falait magasabbra kellett emelni. Ugyanakkor az első *Fő-utcai* részekre emeleteket húztak, de a régi falakat mindenütt megtartották, helyenként azonban még jobban megvastagították. Ekkor tűnt el a két épület közül a válaszfal is.

Az 1800-as évek elején megkezdtek a *katonaság beszállásolását*, Buda város fejlődése következtében azonban a laktanya mindinkább *kicsinek bizonyult* a nagyszámú katonaságnak, 1826-ban és 29-ben, majd 1841-ben és 47-ben az épület eddig még földszintes részeire is *mindenhová emeleteket húztak*, úgy, hogy *követlenül a szabadságharc előtt a laktanya már köröskörül emeletes volt*.

De az épület régi volt, a folytonos alakítások, emeletráuházások és renoválások sem tudták újjá varázsolni és az 1800-as évek vége felé a katonai parancsnokságok sürgetésére fölépítették a Pálffy-téren a *Radetzky-laktanyát*, ahová azután átköltöztették a katonaságot. De a név, a „nyúlkaszárnya”, rajta maradt a vénülő szürke házban és még a lebontása előtti időkben is így nevezték.

Ma már üresen áll a telek, csak

helyenként meredeznek még a vastag öreg falak, melyek hatalmas porfelhőbe burkolják a dolgozó munkásokat a csákányütések nyomán. Jövő tavasszal pedig megindulnak az építkezések a nagy területen és ha kihál a mai nemzedék, senki se fogja sejtteni, hogy az új hatemeletes bérpaloták helyén állott egykor a „*Fogadó a három nyulhoz*” és a ház „*A zöld szőlőfürdő*”.

Szilágyi István